

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2005	R. XLIX (LXII)	T. 2 (25)	s. 189–192
------------	--	---------------	-------------------	--------------	------------

***Ewa Solarczyk-Ambrozik:
Kształcenie ustawiczne
w perspektywie globalnej i lokalnej
Między wymogami rynku
a indywidualnymi
strategiami edukacyjnymi
Poznań, Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu A. Mickiewicza 2004, ss. 246***

Idea kształcenia ustawicznego jest jedną z podstawowych zasad współczesnej oświaty dorosłych. Zmiany cywilizacyjne, wiążące się z przyrostem specjalistycznej, coraz bardziej zaawansowanej technologicznie wiedzy, uświadamiają współczesnemu człowiekowi konieczność całościowego uczenia się oraz uzupełniania wiedzy wyniesionej ze „szkolnej ławy”. Ta ewolucja koncepcji uczenia się dorosłych – od nauki szkolnej, zinstytucjonalizowanej do nauki całościowej – doprowadziła do powstania fenomenu „edukacyjnego stylu życia” (s. 7). Nowy styl kreowania własnej biografii, zdynamizowanej teraz przez ogrom różnorodnych celów edukacyjnych, wiąże się dla jednostki nie tylko z odszukiwaniem własnych, indywidualnych celów edukacyjnych, ale również z umiejętnością dostrzegania lokalnych i globalnych strategii edukacyjnych. Dorosły zakorzeniony w różne role społeczne, zanim określi nowy cel kształcenia, rozeznaje swoje położenie – społeczne, ekonomiczne, kulturowe, a wtedy

podejmuje decyzję: dlaczego, ku czemu i jak się kształcić? Kształcenie i uczenie się dorosłych ma więc nie tylko wymiar indywidualny, ale także globalny – pozostaje w układzie sprzężonym z gospodarką i polityką państwa.

Taką optykę kształcenia ustawicznego jako trendu lokalnego i globalnego, a także jako strategii rozwoju jednostkowego proponuje Ewa Solarczyk-Ambrozik w pracy *Kształcenie ustawiczne w perspektywie globalnej i lokalnej. Między wymogami rynku a indywidualnymi strategiami edukacyjnymi*. Autorka podkreśla, że zrozumienie zagadnień kształcenia i uczenia się jest możliwe dzięki odczytaniu kontekstu społeczno-kulturowo-ekonomicznego, w jakim się rozgrywają (s. 8). Z tego względu struktura jej pracy podporządkowana jest analizie „otoczenia” edukacyjnego, w którym rozgrywają się jednostkowe i instytucjonalne działania oświatowe. W pięciu rozdziałach Autorka prezentuje osobistą refleksję na temat oświaty dorosłych, zarówno w kontekście teoretycznym, jak i przez prezentację wyników badań.

W rozdziale I szkicuje teoretyczne podstawy kształtowania się współczesnej oświaty dorosłych. Zarys ten ukazuje, jak zmieniająca się rzeczywistość (społeczna, ekonomiczna, cywilizacyjna) zmodyfikowała cele i trendy w oświacie dorosłych. Najważniejsze zmiany dotyczą przekształceń w charakterze pracy i organizacji produkcji. Masowa zmechanizowana produkcja doprowadziła bowiem do kumulacji większej ilości dóbr w rękach wąskiej elity, wywołała redukcję miejsc pracy i bezrobocie. Zmiany te doprowadziły do stanu, w którym „ludzkość polaryzuje się na elitę profesjonalistów i rzeszę bezrobotnych” (s. 26). Schyłek „taśmy produkcyjnej” wiąże się obecnie z potrzebą stawiania nowych celów oświacie dorosłych i z przeobrażeniami w samej koncepcji kształcenia. Jedną z nowych tendencji ukazaną została w podsumowaniu rozdziału I – jest to większa indywidualizacja procesu kształcenia i uczenia się oraz przesunięcie akcentu na uczenie się dorosłych poza instytucjami (s. 36).

Kolejny, II rozdział pracy stanowi teoretyczna i praktyczna analiza roli, jaką wiedza jednostki odgrywa w rozwoju gospodarczym państwa. Kształcenie ustawiczne jawi się tu jako tendencja globalna, oparta na takich filarach, jak społeczeństwo uczące się oraz gospodarka oparta na wiedzy (s. 44). Autorka podkreśla także lokalne i regionalne uwarunkowania tworzenia się celów oświaty dorosłych, opierając swą refleksję na przykładzie badań prowadzonych wspólnie z K. Przyszczyckowskim w województwie wielkopolskim¹. W trakcie badań analizowano m.in.: system szkolnictwa dla dorosłych w województwie, podaż i popyt na określone zawody, poziom bezrobocia, programy doksztalcające i kwalifikujące dla dorosłych, a także działania samorządowe na rzecz oświaty dorosłych. Wyniki badań zostały obszernie i interesująco zaprezentowane w pracy.

¹ Badania były podstawą opracowanej przez E. Solarczyk-Ambrozik wraz z K. Przyszczyckowskim w 2002 roku strategii rozwoju w województwie wielkopolskim.

Jedną z płaszczyzn funkcjonowania jednostki w środowisku lokalnym jest sfera społeczno-polityczna, w której człowiek interpretuje siebie jako członka społeczności – obywatela. Rozdział III stanowi prezentację roli, jaką oświata dorosłych pełni w kształtowaniu aktywnego obywatelstwa. Potrzeba kształtowania aktywnej postawy wystąpiła wraz z upadkiem w Polsce poprzedniego systemu politycznego. Zmiany społeczno-polityczne, chociaż zdemokratyzowały życie Polaków, ukazały w wielu przypadkach brak przygotowania do samorządności, samodzielności i kierowania własnym życiem (oraz edukacją). Polak zewnątrzsterowny, „wychodowany” w poprzednim ustroju politycznym, w sytuacji, kiedy sam powinien podejmować decyzje dotyczące losów osobistych, a także losów państwa, często okazuje się bezradny, bezwolny i tym bardziej podatny na manipulację społeczno-polityczną. Dlatego analiza obywatelskiej edukacji dorosłych podjęta przez E. Solarczyk-Ambrozik jest uzasadniona. Autorka porusza zagadnienia: aktywności obywatelskiej, kompetencji obywatelskich, blokad rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Także w tym rozdziale Autorka ilustruje rozważania teoretyczne przykładem badań nad aktywizacją społeczności lokalnej².

Rozwinięciem myśli o aktywnym społeczeństwie obywatelskim jest próba prześledzenia indywidualnych strategii działań człowieka wobec zmian społecznych. W tym celu w IV rozdziale Autorka prezentuje badania postaw studentów wobec aktywnego obywatelstwa³. Wyniki tych badań zostały skrótkowo, ale przejrzyście zaprezentowane i zanalizowane w podsumowaniu rozdziału.

Ostatnia część pracy poświęcona jest uwarunkowaniom uczenia się dorosłych oraz specyfice roli dorosłego ucznia. Aby zrozumieć dorosłego uczącego się, należy znaleźć odpowiedź na pytanie: „Dlaczego dorosły się uczy?”. W tym celu Autorka prezentuje teorie i modele wyjaśniające uczestnictwo społeczne w ogóle, a także szczegółowo – motywy podejmowania nauki przez dorosłych. Wśród zaprezentowanych teorii czytelnik znajdzie m.in. teorię hierarchii potrzeb H.L. Miller (1967), teorię pola sił K. Rubensona (1977), teorię zmian życiowych C. Aslanian i H. Bricknell (1980) czy model „łańcucha reakcji” P. Crossa (1981) (s. 192–196).

Poza motywacją samego uczącego się istotnym czynnikiem sprzyjającym nauce lub ją utrudniającym jest kontekst, w jakim żyje i rozwija się człowiek. E. Solarczyk-Ambrozik analizuje ten kontekst w perspektywie biograficznej, odwołując się do teoretycznych założeń badań biograficznych prowadzonych w obszarze edukacji dorosłych (m.in. O. Czerniawska, E. Dubas, S. Kowalski, D. Demetrio). Rozwinięciem tych rozważań jest prezentacja własnych badań,

² Badania te prowadzono w latach 1994–1995 w ramach europejskiego programu TEMPUS przy udziale pracowników Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu.

³ Badania prowadzone metodą sondażu diagnostycznego, którymi objęto 162 studentów Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, przeprowadzono w 2000 roku.

które Autorka określa jako badania jakościowo-typologiczne⁴. Posłużyły one skonstruowaniu trzech typów edukacyjnych, jakie prezentowali uczestnicy badań, a następnie odniesieniu tej klasyfikacji do wcześniej opisanych teorii uczenia się dorosłych (s. 214–217). W konkluzji rozdziału Autorka podkreśla, że zarówno analiza literatury, jak i wyniki własnych badań skłaniają do refleksji, że „wybór indywidualnych strategii działania, mimo iż odbywa się w przestrzeni zdefiniowanej przez makrosystemowe rozwiązania, uwarunkowany jest szeregiem cech położenia indywidualnego” (s. 229). Analiza wniosków z badań stanowi jednocześnie podsumowanie całej pracy.

Prezentowana publikacja zasługuje na miano pracy potrzebnej i interesującej. O potrzebie refleksji nad lokalnymi i globalnymi implikacjami kształcenia dorosłych świadczą opisane wcześniej przemiany w oświacie dorosłych oraz zaprezentowane wyniki badań. Powodem, dla którego pracę tę należy uznać za interesującą, jest podjęcie w niej kwestii kształcenia ustawicznego w perspektywie rodzącej się polskiej demokracji. Autorka łączy prezentację kształcenia ustawicznego jako kwestii globalnej z lokalnymi i indywidualnymi (a przez to bliższymi dorosłemu) uwarunkowaniami uczenia się. Praca jest interesująca nie tylko ze względu na aktualność podjętych kwestii, ale również z powodu bogatej egzemplifikacji wynikami prowadzonych badań. Dzięki prezentacji badań E. Solarczyk-Ambrozik „zakotwicza” swój wykład teoretyczny w rzeczywistości edukacyjnej, w wyniku czego praca jest interesująca nie tylko dla grona andragogów teoretyków, ale także dla każdego praktyka pracującego z dorosłymi. Może być polecana nauczycielom dorosłych, studentom, doradcom zawodu, pracownikom społecznym oraz władzom samorządowym.

Pozycja zawiera bogatą, najbardziej aktualną (prace wydane w latach 1994–2003) bibliografię polską i angielskojęzyczną.

⁴ Badaniami objęto 48 studentów zaocznych Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu w wieku do 45 lat.

Urszula Tabor